

Oeuvre 1

§

j a c q u e s v a n d e r b o r g h t

©2026 Jacques van der Borght

ISBN 9789465388823

Uitgeverij Brave New Books

Proloog

Op de flaptekst van elk boek van mijn hand, staat dat ik al een levenlang verhalen schrijf en die in eigen beheer laat verschijnen. Ik deelde ze uit aan vrienden en bekenden als verjaarscadeautje of gewoon zomaar. Iemand zei me ooit dat het knap is om een heel boek te schrijven. Ik haalde mijn schouders op en zei: “Het is net als naar de wc gaan; als je moet, dan moet je...”

Het leek me een leuk idee om mijn eerdere kleine publicaties beschikbaar te maken voor een groter publiek. Het zijn vrijwel allemaal autobiografische schetsen waarmee ik zelf meer in beeld kom dan in mijn fictieverhalen. Ik ben inmiddels bijna eenenzeventig en het besef daalt in dat het leven eindig is. Daarom is uitstellen er niet meer bij, als je iets wilt moet je het gewoon doen, en wel nu.

Ik wens u veel leesgenoegen en kunt u er niet genoeg van krijgen:

www.bravenewbooks.nl/jacquesvanderborght

2026, Jacques van der Borght

DE KUNSTENAAR

§

2006

Leuk om te weten...

De Kunstenaar werd geschreven op de laptop van mijn werk onderweg in de trein naar Amsterdam. Het verhaal is letterlijk in real time geschreven in één dag en de reizigers die ik beschrijf zaten tegenover me terwijl ik aan het schrijven was. Op de terugreis naar huis heb ik het afgemaakt en het laatste hoofdstuk geschreven.

1.

07.31 uur, Intercity Tilburg – Amsterdam Centraal

Tegenover hem zit een vrouw van ongeveer achtentwintig. Een prachtige leeftijd. Blond, het haar in een wrong achterop haar hoofd. Bijgehouden door een soort knijpkam. Geen make up. Alleen een nauwkeurig rood gestifte mond. Blote voeten in modieuze pumps. Achter haar strakke shirt bolt haar boezem. Een C cup schat hij. Ze draagt een witte broek waaronder een string schemert, dat had hij daarstraks op het perron gezien. Er is een zekere ambiguïteit aan haar: enerzijds ziet hij nog een spootje onzekerheid van haar jeugd. Aan de andere kant daagt al de arrogantie van de zelfbewuste en mooie carrièrevrouw. Geen meisje meer, maar evenmin al een échte vrouw.

Zou zij zo ook over hém nadenken. Het zou fantastisch zijn als hij gedachten kon lezen. En dan zéker in de trein, waar iedereen vooral zo anoniem mogelijk voor zich uit zit te staren, te slapen of te lezen. Op elkaar gepropt in te kleine bankjes. Je voelt de billen van je buurman of -vrouw tegen de jouwe drukken. Je ruikt hun adem, hun parfum, hun zweet. Je voelt hun warmte. Je ziet de roos op hun revers. Ziedaar het reizen per trein; intiem én anoniem. Prostitutiebezoek heeft dezelfde karakteristieken, bedacht hij.

Maar stél..., hij kon het zich nauwelijks voorstellen, maar stél dat die vrouw steeds naar hem zou kijken, over hem zou denken. Stél. Zij moest toch ook iets met al die tijd in de trein. Wat zou ze zien? Wat zou ze denken?

Zou hij alleen een onbekende forens zijn voor haar of zou hij zich onderscheiden? Hij was daar erg onzeker over. Dat was hij vroeger al, toen hij nog een mooi lichaam had. Hij probeerde door háár ogen te kijken: man van middelbare leeftijd, strak kapsel, studentikoze bril, goed verzorgd, ruikt lekker.

Lange jas met sjaal. Beige broek, blauwe polo, bretels. Maf horloge, sneakers. En te dik, behoorlijk te dik.

Dát zou ze zien, maar wat zou ze daarvan vinden? Helemaal niks? 'Dikzak' of misschien 'leuke man, jammer dattie zo dik is'. Misschien vond ze hem wel interessant, vermoedde ze zijn diepe gedachten en gerijpte goede smaak. Een middelbare man van de wereld die van wanten weet. Misschien maakte dat háár wel onzeker: zo'n man zou zeker geen aandacht voor haar hebben, daarvoor was ze nog te groen.

Kon hij maar gedachten lezen.

"Waar gaat het nou allemaal over, het leven?"

Hij vroeg het zich de laatste tijd steeds vaker af. Als hij terugkeek had hij het nog zo gek niet. Een goede baan. Werk dat ertoe doet; zinvol, behoorlijk salaris. Lang getrouwd met een lieve vrouw, twee leuke meiden die het goed doen op school. Eentje zelfs al op de universiteit, woont op kamers.

Voor mekaar. Een rijk bestaan.

Maar of je bestaan rijk is of niet, hang af van de betekenis die je daar zélf aan geeft. Dat het okay lijkt in de ogen van het kerkvolk betekent natuurlijk helemaal niks. Het gaat om jóu, wat jij ervan vindt.

Hier was hij goed in: 's morgens vroeg in de trein zichzelf door de plee trekken. Een aangeboren neiging tot gesomber. Had hij van zijn vader geërfd; een lieve man, maar zwaar op de hand.

Jezelf de maat nemen op je vijftigste. Hij werd er niet vrolijk van. Want wát meet je dan? Vroeger als jongen deed je wie de grootste had, elke knul heeft weleens met een liniaal... afijn. Vijftig jaar en veertig kilo te zwaar.

Wat meet je, de grootte van je banksaldo? De status en macht die je hebt? Hoeveel vrienden; hoeveel invloedrijke vrienden? Je netwerk dus. En wat is je referentie? Wanneer ben je rijk? Op de miljonairsbeurs vonden ze hem vast een arme sloeber. Een bijstandsmoeder zou hem echter welgesteld vinden. Het hangt er allemaal vanaf door welke bril je kijkt.

Metten is vergelijken; wat is je ijkpunt? Vergelijk je met wat je (nog) niet hebt? Of zie je juist hoe goed je het hebt? Als hij vroeger zijn boterham niet lustte zei zijn moeder standaard dat de arme kindjes in Afrika al blij zouden zijn met een droge snee brood.

Dat hij er niet vrolijk van werd, zei dus al iets over de bril waardoor hij zijn bestaan bekeek. Die bril had hij kennelijk van zijn vader meegekregen. Misschien moest hij eens naar de opticien, een roze bril kopen. Moest hij nu zijn leven beschouwen of eerst zijn bril?

Enerzijds was hij tevreden. Met zijn baan, zijn vrouw, zijn kinderen. Anderzijds moest hij steeds vaker denken aan de betekenis van zijn bestaan. Hij had zo graag een groots leven geleid, grootse daden gepleegd. Herinnerd worden na je dood. Als hij zichzelf bekeek, ziet hij een vergaarbak van talentjes. Hij kan een beetje schrijven, maar niet goed genoeg om een heel boek te produceren. Hij kon een beetje gitaar spelen, een beetje zingen, een beetje schilderen, een beetje liedjes schrijven. Maar alles een beetje, niks écht goed. Als reïncarnatie bestaat, had hij in een vorig leven vast een groot talent gehad en dat verkwist. Dit leven was zijn straf.

Misschien was hij wél een authentiek multitalent maar te lui of te slap om er echt voor te gaan. Hij was nooit een studiehooft geweest. Wel intelligent maar met een volkomen gebrek aan structuur of discipline. Lang over de middelbare school gedaan en vrijwel al zijn vervolgstudies wel een keer onderbroken of niet

afgemaakt. Op die manier ook meermalen begonnen aan een boek, een schilderij, een lied. Intuïtief bruiste het vaak in hem; ideeën, creatieve concepten. Hij begon er even zoveel keren aan, maar áf kwam het nooit. Het boek werd een aantal korte verhalen. Zijn schilderijen werden door de leek heel aardig gevonden. Ze hadden ook best enige decoratieve waarde, maar échte kunst? Daarover maakte hij zichzelf geen illusies. Ze hadden geen diepgang, geen zeggingskracht.

In de muziek gold eigenlijk hetzelfde. Hij stamt uit een muzikale familie. Is van jongs af geboeid door muziek. Leerde echter pas rond zijn vijfentwintigste gitaar spelen, zonder les, daarvoor is hij te ongestructureerd. Leerde nóg later noten lezen, óók zonder les en begon pas na zijn veertigste te zingen. Dit keer mét les. Hij heeft onmiskenbaar talent, kan binnen de kortste keren zuiver de noten zingen van complexe middeleeuwse polyfone muziek, hoort ook feilloos elke valse noot of verkeerde ritmische beweging van de twee dames met wie hij een klassiek ensemble vormt. Maar dat je alle noten zuiver kunt zingen, wil nog niet zeggen dat je ze ook mooi je strot uit krijgt. Hij kan vol bewondering en afgunst luisteren naar zijn zanggenoten: hoe zij hun stem kunnen kleuren, hoe zij betekenis in hun zang kunnen leggen, hoe hun muziek frivol kan zijn of wanhopig, verliefd of gepijnigd. Hij kan er kippenvel van krijgen, verlegen worden of volschieten. En hij kan alleen maar zuiver zingen. De vertaling van het gevoel van de componist met zijn stem... het was hem niet gegeven. Of het was nog te onrijp, te laat begonnen.

Misschien was hij wel een authentiek multitalent maar te ongeïnspireerd. Had hij zijn muze nooit gevonden. Lag het aan zijn vrouw? Een lieve schat van wie hij onvoorwaardelijk houdt en zij ook van hem. Maar maakt dat de kunstenaar in je los? Was je als kunstenaar niet meer gediend met een wilde meid? Een helleveeg met wie je slaande ruzie hebt, die het servies door de kamer gooit. Met

wie je ongeremd neukt op het aanrecht tussen de afwas, die op de barricaden gaat tegen de oorlog. Die vreemd gaat, die rookt en zuipt en vreet en huilt en lacht... Hij zucht eens. Hij had teveel films gekeken. Zo'n vrouw is misschien een bron van inspiratie maar of je er ook gelukkig van wordt?

Zijn relatie is gelijkmatig, warm en liefdevol. Hij herkende wel creatievere periodes in moeilijker tijden. Vroeger bijvoorbeeld nadat eens serieus verliefd was geworden op een ander. Dat had een heftige oprisping in hun leven veroorzaakt. Voor hem werd die vooral gekenmerkt door schuld en boete terwijl in zijn hoofd steeds die ene banale zin rondspookte: 'Het had niks met jou te maken'. En dat wás ook zo. Hij hield niet minder van haar maar was tegelijkertijd waanzinnig verliefd op die ander. Toen hij moest kiezen, was er eigenlijk ook maar één optie. Misschien was hij een ongelukkige kunstenaar geworden als hij bij haar weggegaan was. Kunst lijkt vooral voort te komen uit lijden.

Hij had meerdere kennissen die van de kunst konden leven. Een graficus, een paar muzikanten, een componist, een paar fotografen. Met uitzondering van de fotografen, allemaal commerciële reclamejongens, waren het mensen met een getormenteerd bestaan. Neem Sebastiaan, de componist, als er iemand was van wie je kon zeggen dat hij door God was aangeraakt, dan was hij het wel. Een muzikaal genie. componeert vooral in de stijl van de renaissance en barok, briljante polyfone harmonieën voor een achtstemmig zanggroepje. Alle teksten schreef hij zelf in het plaatselijke dialect of in prachtig oud Engels, Frans, Duits, Latijn. Of alles door elkaar, nét wat hem het beste uitkwam. De muziek is tranen trekkend prachtig, de teksten hilarisch. Laatst is hij met een goede vriend naar een uitvoering van het ensemble gaan kijken. Ze hadden gehuild van het lachen en van ontroering.

"Hoe kan het toch dat zo'n man niet wereldberoemd is?" hadden ze zich nadien in de kroeg afgevraagd.

In de tijd dat hij nog klassiek zong met die twee dames werden ze door Sebastiaan begeleid. Ze repeteerden wekelijks in zijn appartement. Op woensdagmorgen. Dat begon steevast met hem uit bed bellen en roepen. Na tien minuten verscheen hij dan verfromfaaid en katterig aan de deur, bromde wat en liet hen binnen. Bij de koffie en zijn eerste sigaretten begon hij te leven. De woning is een onvoorstelbare puinhoop. Er wordt nooit schoongemaakt, overal slingert papier: bladmuziek. Sebastiaan kalligrafeert alle partituren met de hand, illustreert ze ook. Elk blad muziek is een kunstwerkje op zich.

De eerste keer dat hij er kwam was hij zich wezenloos geschrokken. Vroeg hij zich af of je daar wel koffie kon drinken zonder een ziekte op te lopen. Na verloop van tijd merkte hij echter dat vrouwen uit andere zanggroepjes af en toe de woning opruimden. Daarna vervuilde het langzaam weer totdat twee maanden later iemand het weer eens te gortig vond en aan het poetsen sloeg.

De muziek maakte alles goed. Bij Sebastiaan werd hij voor het eerst meegesleept door een compositie. Dat hij instinctief voelde hoe hij bepaalde passages moest interpreteren. Dat hij de eenzaamheid en het verlangen kon laten doorklinken.

“Mooi Boy!” riep Sebastiaan vanachter zijn vleugel, “je leert het wel”.

Prachtige man, prachtige muziek, maar een bestaan op het randje. Ooit vertelde hij dat hij intake had gedaan in een psychiatrisch centrum. Structuur zou het doel van de behandeling zijn. Uiteindelijk is het niet doorgegaan. Goddank!

Sebastiaan is een groot kunstenaar maar leidt een zwaar bestaan. Ook in de liefde heeft hij nooit het geluk gevonden. Hij valt op mooie jongens, engelachtige knapen van een jaar of achttien. Sprookjesprinsen op een witte eenhoorn. Dat blijft allemaal platonisch. Van zijn muziek spát de liefde af, de hunkering, de betovering en tegelijkertijd die onpeilbare eenzaamheid. Hij voelt zijn ogen nat worden. Arme man. Maar ook rijk, onvoorstelbaar en godvergeten rijk aan talent!

“Station 's-Hertogenbosch. U bevindt zich in de intercity naar Amsterdam Centraal. U kunt hier overstappen voor de richting Oss, Nijmegen, Arnhem en Zwolle. Nu eerst Station 's-Hertogenbosch”.

Hij schrikt op uit zijn overpeinzingen. De jonge vrouw tegenover hem staat op en maakt aanstalten om te vertrekken. Eigenlijk zou hij vanaf nu een digitale camera mee moeten nemen. Een serie portretten maken van willekeurige mensen in de trein. En dan bij elk portret zijn fantasie schrijven over de mens tegenover zijn lens. Die dingen dus! Hartstikke mooi idee maar hij zal het waarschijnlijk nooit uitvoeren. Het zou ook een prachtige manier zijn om met al die fascinerende mensen in contact te komen. Zouden ze meewerken? Hij kon immers wel van alles bij hun portretten schrijven:

“Nicky de Vries (28), heet eigenlijk Nick maar heeft anderhalf jaar geleden haar geslacht veranderende operatie gehad. Na een ongelukkige jeugd, waarin haar ouders vooral een echte jongen van haar probeerden te maken, zocht (toen nog) Nick zijn heil in drank en drugs. Na een korte periode in de prostitutie besloot hij zijn ware aard te volgen en zette zijn eerste schreden op de lange weg naar geslachtsverandering.”

Nee, dat zou ze vast niet goed vinden. Onwillekeurig glimlachte hij toen ze voor hem langs het gangpad opliep.

2.

Bob was er ook zo een. Hij kende hem al lang. Als jonge vent kon Bob alle meiden krijgen. Hij had een Joods uiterlijk; haakneus, zwarte lange haren, krullen. Later toen hij een klein sikje liet staan, had hij wel wat van Frank Zappa.

Bob speelt al vanaf zijn kinderjaren gitaar, alleen maar ook in bandjes. Speelde het repertoire van Dylan, Crosby, Stills & Nash, maakte ooit uitstapjes naar de folkmuziek. Zijn leven bestaat uit muziek, hij had niet één dag normaal gewerkt. Een groot deel van zijn leven speelt zich af in het café. Daar verdient hij ook zijn boterham, Bob is een echte kroegzanger. Zijn gitaarspel is virtuoos. Met een natuurlijke nonchalance speelt hij moeiteloos zijn repertoire. Ook als hij dronken is, wat eigenlijk altijd is. Hij heeft een mooie rauwe stem die door alle drank alleen maar mooier wordt.

Vroeger waren ze close met elkaar. Toen Bob trouwde met Chrissy waren ze zelfs zijn getuige in het stadhuis. Later na het feest had hij ten afscheid opzichtig staan knuffelen met Bob. Mijn vrouw had giechelig hetzelfde gedaan met Chrissy. De familie van de bruid, vader was accountant, had geschokt gereageerd. En daar was het natuurlijk allemaal om begonnen. Het huwelijk heeft niet lang geduurd. Op een dag heeft Bob zijn spullen gepakt en is vertrokken, terug naar de kroeg, terug naar de muziek.

Mooi is Bob niet meer. Hij ziet eruit als een verlopen alcoholist. Dat is hij ook. Hij heeft inmiddels een aantal relaties achter de rug. Een enorme plas alcohol heeft zijn lichaam gepasseerd. Hij heeft een zoon. Bob leidt een kutleven in de marge. Maar zijn muziek is nog steeds prachtig, zijn virtuositeit onaangetast. Zijn blues heeft alleen maar meer diepgang gekregen.¹

Met de ogen gesloten dommelt hij verder. Hij hoort hoe in de banken naast hem andere mensen plaatsnemen. Een man en een vrouw aan hun stemmen te oordelen. Op de achtergrond klinkt hun conversatie. Zij heeft een mooie stem, een vriendelijke alt, accentloos. Af en toe lacht ze uitbundig. Ook zijn stem mag er wezen, een welluidende bariton met een vrolijke ondertoon erin. Zo te horen doen ze iets op kantoor voor de Provincie. Op een goedaardige manier kwebbelen ze over hun collega's en hun werk. Het zijn aardige mensen en ze hebben humor. Ze schieten weer in de lach. Ze klinken of ze een jaar of vijfendertig zijn. Hoe zouden ze eruit zien?

Hij fantaseert dat zij eigenlijk niet echt zijn type is. Ongeveer één meter tachtig, een onopvallend lichaam, niet mooi slank, niet lekker dik, geen grote of kleine borsten. Ze is niet mooi, ze is niet lelijk. Hele lange steile blonde haren maar ook weer niet zo dat je zegt "Goh wat heb jij een mooie bos haar." Onopvallend gekleed; lange broek, trui en oversized colbert van haar man. Als je haar zou moeten typeren, een vrouw uit Australië die leiding geeft aan een farm, in goede en slechte tijden. Zo'n vrouw dus, eentje die een cowboyhoed wel goed zou staan.

En hij? Hij moet gay zijn. Slank, goed gekleed, duur. Zijden choker. Strakke rode designbril. Gemillimeterd haar, snor. Beetje vrouwelijk in zijn manier van doen.

Hij opent zijn ogen en kijkt opzij. En moet zich beheersen om niet meteen in lachen uit te barsten. Naast hem zitten twee blinde mensen, een beetje Jut en Jul. Ze hebben allebei een blindenstok, zij heeft ook een hond, een retriever. Ze zien er niet uit. Tuttige, truttige kleding, foute sandalen, witte sokken. Haar dat nergens op lijkt, geen make-up, lelijk gebit. Een heel witte huid en zo'n jaren blok bril met bruine glazen. Hun leeftijd schat hij tussen de veertig en de vijftig.

¹ Dit verhaal is geschreven in 2006. Het doet me deugd te kunnen melden dat Bob de drank heeft afgezworen en nog steeds prachtige muziek maakt.

In één keer beseftte hij het triviale van uiterlijk. Met zijn ogen gesloten, zitten er heel andere mensen naast hem. Ze zijn leuk, ze klinken goed. Hoe zouden ze aanvoelen, hoe zouden ze ruiken? Want tast en geur zijn de zintuigen waarmee je het verder moet doen als je blind bent. Nu is de betovering echter verbroken. Wat een ontdekking!

Hoe vervelend reizen ook kan zijn, hij genoot ervan. Van het fantaseren over de mensen die je tegenkwam. Hij werd elke dag wel een keer verliefd. Soms vaker dan eens. Dat proces speelde zich af in zijn hoofd, hart en buik, en voor de buitenwereld geheel onopgemerkt. Zijn buik werd er wee van. Zo'n hevig nerveus gevoel.

Meestal waren het gezichten waar hij voor viel, met een voorkeur voor donkerharige vrouwen, blond zei hem niet veel. Hij kon in vervoering raken van klassieke schoonheid; hoge jukbeenderen, een volle en liefste grote mond. Vrouwengezichten als die van Ingrid Bergman en Audrey Hepburn. Naturel, geen make-up en natuurlijk geen piercings. Nou ja, een oorbelletje dan. Geen doorboorde tongen, neuzen, lippen, wenkbrauwen.

Zijn verliefdheid was meestal niet seksueel, hoewel er zeker een fysiek aspect aan zit: hij fantaseert over elkaar vasthouden, hoe ze zal ruiken, diep in elkanders ogen kijken. Nabijheid en intimiteit, dicht bij elkaar en met kleine kusjes. Haar hand in de zijne. En dat dus elke dag minstens één keer. Naïeve romantische fantasieën. Hij was vijftig en nog steeds even onzeker en bronstig als een puber. Getriggerd door een blik, een mooie mond, weelderig haar of geur. De textuur van huid. Zijn verliefdheid gold altijd vrouwen. Nou ja, één keer werd hij verliefd op een man maar beseftte dat toen niet.

Hij zat in dienst, in Amersfoort. Miste zijn vrouw en vond het soldatenleven schier onverdraaglijk. Elke dag lange saaie lessen Eerste Hulp Aan het Front (EHAF), hij was hospik. Een van de maten was een pas afgestudeerde

fysiotherapeut, Cesar. Ze hadden goede gesprekken en hij vertroetelde zijn gemaltraiteerde lijf na elke lange dag marcheren. Wetende handen kneedden zijn pijnlijke spieren en boden troost en verzachting. Na ieder weekend vond hij het vreselijk om weer terug te moeten naar die kazerne maar de wetenschap Cesar weer te zien, maakte veel goed. Na twee maanden was het voorbij, werden ze overgeplaatst, ieder naar een andere kazerne. Ze hadden elkaar nadien nog een enkele keer ontmoet en het laatste dat hij van Cesar hoorde, was dat hij geëmigreerd zou zijn naar Canada. Pas een paar jaar later kwam het besef dat hij gewoon verliefd was geweest. Sindsdien wist hij dat hetero of homo maar betrekkelijke begrippen zijn. Als je de juiste mens ontmoet en de omstandigheden zijn goed, dan doet het geslacht er niet meer zo toe.